

הוא לדחות להם לְאֵלֶיךָ תִּירֵץ רוּחֲךָ לְבָר לאלו ב' הרוחות שו"ד וכפ"ץ לחוץ,
 דָּלָא שְׁלֵטִי בְּעֵלְמָא שלא ישלטו בעולם. וְכֹד יִשְׂרָאֵל לָא עֲבָדִי
 חֶסֶד עִם בְּנֵי נֶשָׂא וכאשר ישראל לא עושים חסד עם בני אדם, וְשָׂאֵר
 עַמִּין עֲבָדִי חֶסֶד בְּעֵלְמָא ושאר אומות העולם עושים חסד בעולם, כְּדִין
 אֵלֶיךָ תִּירֵץ רוּחֲךָ אזי אלו ב' הרוחות שו"ד וכפ"ץ מִתְּבַסְמִין (ס"א
 מל"יהו) לְשָׂאֵר עַמִּין משפיעים שפע לשאר האומות, וּמִתְקַפִּי עֲלֵי־הוֹ
 דִּישְׂרָאֵל והם מתחזקים לקטרג על ישראל. בְּגִין דְּהָא כְּדִין משום שבזמן
 שישראל לא עושים חסד עם אחרים ואומות העולם עושים אֶתְקַף הֵהוּא
 סְטָרָא אַחְרָא מתחזק ההוא סטרא אחרא צד הרע, וְיִשְׂרָאֵל אֶתְכַפִּיין
 וישראל נכנעים תחתיו, ה' יצילנו.

כשישראל עושים חסד השכינה מתגברת וכאשר לא עושים השכינה אומרת
 שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי
 וְכֹד יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי חֶסֶד [0] אמנם כאשר ישראל עושים חסד,
 אֶתְכַפִּיא הֵהוּא סְטָרָא אַחְרָא וְאֶתְחַלֵּשׁ נכנע אותו צד

אור הרשב"י

(ירושלמי סנהדרין נ'): רבי יודן בר הנן בשם
 רבי ברכיה: אמר הקדוש ברוך הוא לישראל:
 בני, אם ראיתם זכות אבות וזכות אמהות
 שנתמוטטו, לכו והדבקו בחסד. מאי טעמא?
 (ישעיה נ"ד י'): "כי ההרים ימושו והגבעות
 תמוטינה". "כי ההרים ימושו" – זה זכות

[0] כדי שנדע כמה צריך האדם לירבק
 במידת החסד נראה מ"ש החפץ חיים בספרו
 אהבת חסד, וזה לשונו: כמה צריך האדם
 להתדבק במדת החסד, שהיא מועלת לעורר
 רחמי ה' וחסדיו על ישראל, אפילו לאחר
 שכלה זכות אבות. וכמו שאמרו חז"ל

הלימוד היומי

הרע ונחלש כחו, וְסִטְרָא דְקְדוּשָׁה אֶתְקַף וצד הקדושה מתחזק ומתגבר.

אור הרשב"י

אמות העולם, כדאיתא בברכות ה. ומצוה זו שקולה יותר מן הקרבנות, כדאיתא בילקוט הושע (רמז תקכ"ב) על הפסוק (הושע ו' ו'): "כי חסד הפצתי ולא זבח" אמר הקדוש ברוך הוא: חביב עלי החסד שאתם גומלים זה לזה, יותר מכל הזבח שזבח שלמה לפני – (מלכים א' ג' ד'): "אלף עלות יעלה שלמה". ויותר מזה מצינו בירושלמי דפאה (ג.), דצדקה וגמילות חסדים שקולות כנגד כל מצותיה של תורה. ואיתא במדרש רות (רבה ב' י"ד): אמר רבי זעירא: מנגלה זו אין בה לא טמאה ולא טהרה, ולא אסור ולא התר; ולמה נכתבה? ללמדך, כמה שכר טוב לגומלי חסדים. היינו לענין בעז, שזכה שיצא ממנו דוד, ונכרת לו ברית לזרעו אחריו לעד. גם גשמים יורדים לעולם בזכות גמילות חסדים, כדאיתא בירושלמי דתענית (פרק ג' הלכה ג').

גם על ידי זה הוא זוכה להנצל מן המיתה, אפילו אם, חס ושלום, נתחייב מיתה לשמים, כדאיתא בתנחומא פרשת קדשים (סימן י"ג). גם הוא תועלת לאדם להנצל מיצר הרע, כדאמרינן (בעבודה זרה דף ה'): אשריהם ישראל, שבזמן שהם עוסקים בתורה ובגמילות חסדים, יצרם מסור בידם, ולא הם מסורים ביד יצרם, שנאמר וכו'. ובאורו יש לומר, כי היצר מתגבר על האדם בשני דברים: אחד – על שכלו, שמטריד שכלו לכל ההבלים, ואחד – גם על איבריו החיצוניים, שמרגילים לכל הדברים, שהם נגד רצון השם

אבות; "והגבעות תמוטינה" – זה זכות אמהות. מכאן ואילך: "וחסדי מאתך לא ימוש וגו' אמר מרחמך ה'". וענינו: כי אברהם אבינו במעשיו הטובים, שהיה רק טוב וחסד לכל העולם, כדמוכח בפרשת וירא, וכן יתר האבות שהלכו בדרכיו, וכדכתיב (בראשית י"ח י"ט):

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו'", הופיעו חסדיו של הקדוש ברוך הוא על כל הבריות. כי עד האבות היתה השכינה ברקיע השביעי. ועל ידי מעשיהן הקדושים התחילו להמשיך את כבוד ה' על העולם, ונתחבר להעולם בשבילם. וכדאיתא במדרש (בראשית רבה פרשה י"ט ז'): בא אברהם והורידה לששי; בא יצחק והורידה לחמישי וכו'. עד שבעת קבלת התורה ירדה שכינה על הארץ. אך ידוע, שהאדם, באשר שהוא תחת הזמן והגבול, גם מעשיו יש לו גבול, עד היכן שיגיע זכותו. לכך יעצנו הכתוב, שכאשר נראה שנתמוטט זכותם, אנו בעצמנו נעורר את מדת טובו וחסדו של הקדוש ברוך הוא עלינו, במה שנתדבק במעשינו במדת החסד. ואז מדה במדה יתדבק חסדו עמנו, ולא ימוש מאתנו כלל ודלשון "לא ימוש" מנח שלא ימוש כלל, כמה דאמר (שמות י"ג כ"ב): "לא ימיש עמוד הענן וגו'".

וגם מצוה זו מסייעת לפדות את ישראל מבין

וְכַד יִשְׂרָאֵל לֹא מִתְעַרְי בְּחֶסֶד, וכאשר ישראל לא מתעוררים לעשות

אור הרשב"י

שבשמים לבדו, ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן, ושלא ילמדו לשון מצרים וכו', עיין שם. ומה היה הכריתות ברית לגמילות חסדים אלא הענין כך הוא: כי הם, כשראו שאין שום עצה להנצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום; מה עשו נתקבצו באגדה אחת ומכסו עצה מה לעשות לזה. והסכימו ביניהם, שילכו בדרך ה' לבדו, ולא ישנו את שמם ולשונם. גם כרתו ברית יחד לגמל חסד זה עם זה, היינו, שעל ידי זה יתעורר למעלה חסד של השם יתברך עליהם, וממילא יבטלו לבסוף גזרותיו של פרעה.

ובאמת כן היה לבסוף, שדבר זה היה סבה לגאולה, וכדכתיב (שמות ט"ו י"ג): "נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוך וגו'". ואיתא בפסיקתא [הובא בילקוט בשלח (רמז רנ"א)]: "נחית בחסדך" – זו גמילות חסד; "נהלת בעוך" – זו תורה. כי באמת תורה היה גם כן במצרים, כדאיתא ביומא (דף כ"ח); דאף כשהיו ישראל במצרים, לא פסקה ישיבה מהם ודאף שהתורה לא נתנה עדין, למדו שם כל המצות פרטיות שקבלו מפי האבות. ונראה שזהו מה שאמר הכתוב (ירמיה ב' ב'): "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר". וקחשיב פה שלשה דברים כסדרן, ד"חסד נעורייך" – היינו, מה שעשו חסד בימי נעוריהן במצרים; "אהבת כלולתיך" – קבלת התורה שהיה אחר כך, ואחר כך "לכתך אחרי במדבר וגו'".

יתברך. אבל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, זוכה שיצרו מסור בידו לבל זה. שעל ידי התורה, שהוא עסוק בדברי אלהים חיים, הקדיש את כח שכלו, ועל ידי מדת החסד הוא מקדש את איברי גופו, שעוסקים בעבודת מלכו של עולם. וכדכתיב (דברים י"ב י"ב): "ללכת בכל דרכיו", וכתיב (שמות י"ח כ'): "והודעת להם את הדרך ילכו בה", שקאי הכל על דרכי הטוב והחסד של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו חז"ל (ב"מ ל'). ועל כן זוכה על ידי זה, שאין היצר יכול לפתותם עוד שיעשו הפך זה.

והנה עתה, שמדת הדין גברה מאד על העולם, ואין שום עצה להנצל מידי צרות המתחדשות יום ויום, מה מאד יש להתחזק במדת החסד, כדי שעל ידי זה יתעורר מדת החסד העליונה, ויקויים עלינו מה שאמר הכתוב (הושע ב' כ"א): "וארשתוך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים". ואמרו חז"ל, שאומר הקדוש ברוך הוא: ומה אלו, שהן בעצמן צריכין חסד, עושין חסד אלו עם אלו, אני, שאני מלא חסד ורחמים, על אחת כמה וכמה שאני צריך לגמל חסד עם בריותי. ונראה לי, שזהו מה דאיתא בתנא דבי אליהו רבה סוף פרק כ"ג, כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כלם וישבו יחד, משום שהיו כלם באגדה אחת; וכרתו ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה, וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ולעבד את אביהן

חסד, **אֵינּוֹן תִּרְיִן רוּחִיִן** אלו ב' הרוחות הנקראים שו"ד וכפ"ן (ד"א מִתְבַּסְּמִי, חָד אֶתְבַּסֵּם לְהוֹ לְשָׂאָר עִמִּי) וּמִתְהַפְּכֵי לְאֶכְפֵּיָא לֹזֵן לְיִשְׂרָאֵל מתהפכים ובמקום להרע לאומות העולם מתחזקים להכניע ולהרע את ישראל, וּכְדִיִן **אֵינּוֹן בְּרַכָּאן דְּנַחְתֵּי מְלַעֲיָלָא** ואז אותן ברכות והשפעות טובות שיוורדות

אור הרשב"י

טוב מזמור ס"ה), שהגומל חסד – תפלתו נשמעת.

גם כל הברכות הנאמרות בתורה הוא דוקא באופן זה, כדאייתא בתנא דבי אליהו רבה, סוף פרק כ"ו (דברים כ"ח ב'): "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך, כי תשמע בקול ה' אלקיך". אימתי יבואו עליך כל הברכות האלה, אם תשמע בקול ה' אלקיך, ותלך בדרכיו, שהם דרכי שמים. ומה הם דרכי שמים, שהוא רחמן, ומרחם אפילו על הרשעים, ומקבל אותם בתשובה שלמה, וזן ומפרנס את כל הבריות, כך תהיו רחמנים זה על זה לפרנס זה לזה, ותאריכו פנים זה לזה בטובה. דבר אחר, מה הם דרכי שמים? שהוא חנון, ונותן מתנת חנם ליודעין אותו ולשאינן יודעין אותו, כך אתם תנו מתנת חנם זה לזה. דבר אחר, מה דרכי שמים, שהוא רב חסד, ומטה כלפי חסד, כך אתם תהיו נושאים פנים זה לזה, ותהיו מטיין כלפי טובה וכו'. מכל זה יוכל האדם להתבונן את גדל מדת החסד, ואשרי מי שמתדבק בה כראוי, שזוכה לכל דורותיו הבאים אחריו, וכנ"ל. (ספר אהבת חסד חלק שני פרק ה).

ומי שרגיל במצוה זו בתמידות, זוכה עבור זה להיות לו בנים בעלי חכמה, בעלי עשר, בעלי אנדה. כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא מ"ז): רבי יהושע אומר: כל הרגיל לעשות צדקה, זוכה לבנים בעלי חכמה, בעלי עשר, בעלי אנדה. בעלי חכמה, דכתיב (משלי כ"א כ"א): "רדף צדקה וחסד ימצא חיים" וכתוב גבי חכמה: "כי מצאי מצא חיים", רש"י. בעלי עשר, דכתיב (שם): "צדקה"; בעלי אנדה, דכתיב (שם): "וכבוד". כתיב הכא "וכבוד" וכתוב התם (משלי ג' ל"ה): "כבוד חכמים ינחלו". והינו מתוך שהם דרשנים, מושכין לבו של אדם, והכל מכבדין אותם. כן פרש רש"י. ורבי יהושע נקט צדקה, והוא הדין חסד, דהא בקרא כתיב: "רדף צדקה וחסד". ונקט צדקה לבה, לאשמעינן דסיפא דקרא: "ימצא חיים צדקה וכבוד", אכל חדא וחדא קאי (להשמיענו שסוף הפסוק "ימצא וכו'", על כל אחד ואחד מתוכן), ולא דוקא משניהם ביחד)...וכל המרחם על הבריות – מרחמין עליו מן השמים (שבת קנ"א:). ועיין (נדה ע"ג). שאמרו שם על זה, שיתפלל למי שהבנים שלו, וידוע מה שאמרו חז"ל (מדרש שוחר